

שאלות בנוגע להתנהלות בחדרי מיון בבתי החולים בשבת

במאמר מעניין בגיליון "אסיא" (קט-קי) עסק הד"ר ר' זאב פרימר בשאלה מצויה – כיצד להתנהל במקרים מסויימים בחדר המיון בשבת.

השאלה בה הוא התמקד, האם יש צורך או חובה להשתמש בכתבניות נכריות בשבת בחדר המיון בבית החולים. הוא פותח בנקודה נכונה, שאין ספק שיש להתייחס לכל מי שנכנס בשערי חדר המיון כ"ספר פיקוח נפש" לכל הפחות. ולכן ברור שמותר לכתחילה לבצע את כל הרישום והמיון הראשוני עד שמגיע הרופא לבדוק את המטופל.

על הנחתו נוסף ונאמר, שגם מקרים שאינם נראים בהכרח כפיקוח נפש, עשויים להיות פיקוח נפש על פי ההלכה, שהרי כמבואר בסי' שכ"ח, ישנם סוגים רבים של מחלות ופציעות שנחשבות פיקוח נפש, ואלו מצויים ביותר בבאים אצל חדר המיון. ומאחר שבודאי אין אדם מגיע לחדר מיון אלא במצב חירום כלשהו, יש ספק ויותר מספק שאכן מדובר בפיקוח נפש ולכן הנחה זו ברורה.

אמנם, יש להעיר [דבר שלא העלה הכותב במאמרו], שלגבי שלב זה של האבחון והטיפול, מובן שנכון ונדרש להעמיד פקידים נכרים שיבצעו את הרישום, משום שאף שנחלקו השו"ע והרמ"א (בסי' שכח, יב) האם במצב של פיקוח נפש לכתחילה צריכים לעשות על ידי נכרי [או בשינוי] אם אין בדבר איחור או עיכוב (כן דעת הרמ"א) או שלכתחילה אפשר לעשות על ידי ישראל (וכפסק השו"ע), אך מלבד מה שיש בפוסקים שנקטו שאין כוונת השו"ע שלא כדעת הרמ"א, וגם לדעתו אם הדבר אפשרי ללא עיכוב גם כן יש להשתמש בנכרי, עיקר החילוק הוא שבשלב זה של הטיפול בחדר המיון אין מדובר בטיפול ישיר במחלתו של המטופל, אלא בשלב של ברור מוקדם, מידע ורישום כמתחייב, וכשמדובר על שלב זה, דעת מרן הגר"ז אויערבאך, הגר"צ אבא שאול והגר"ע יוסף, זצ"ל, שגם לדעת מרן השולחן ערוך יש לעשות לכתחילה על ידי נכרי ולא על ידי יהודים.

משום כך: ככל שאפשר להעמיד פקידים שאינם יהודים לשלב זה, בעבודה קבועה ומסודרת, כך שאין כל עיכוב או סרבול בעבודה של חדר המיון, לית מאן דפליג שכך צריכים לעשות.

נשוב לנידון המאמר: הכותב מציין לכך שיש חשיבות רבה לפינוי המיון מחולים שאינם מוכרחים להיות שם, בכדי לאפשר טיפול מיטבי בחולים המסוכנים שזקוקים לטיפול שנמצאים בחדר המיון, או לאלו שעתידיים להגיע.

דבריו אלה גם הם נאמנים ומסתברים, ולמשל, כאשר יש עומס בחדרי המיון, וניתן לשחרר משם חולים, או להמתין מספר שעות לצאת השבת ואז לבצע את השחרור [שבעצמו כולל

כמה וכמה מלאכות שבת], ודאי שיש לשחרר מן המיון את מי שיכול להשתחרר, בכדי לאפשר טיפול תקין בשאר החולים ולמנוע עומס מסוכן על הצוות. אבל אם חדר המיון אינו בתפוסה גדולה, ויש אפשרות בנקל להשאיר את המטופל נינוח ורגוע [וגם בלי סכנת זיהומים מיוחדת] בהחלט ניתן לשקול להשאיר אותו במסגרת המיון [או לבקש ממנו להמתין בחוץ].

הנקודה שכותב המאמר מציין כמרכזית, היא שהיחס שראוי להעניק למערכת ציבורית, שונה מהיחס במקרה פרטי. בהקשר נידונו הוא מתאר שני מצבים [הוא מנסח את מאמרו כמכתב לרופא חבר]:

"כאשר יבוא אליך לבית ילד עם כאבי בטן, תוכל בנקל על פי הרושם הקליני שלך לפטור אותו בלא-כלום לאחר ששיקול הדעת שלך מורה שאין לו שום דבר מסוכן. בדומה, אם תיתקל ברחוב בתינוק חולה תוכל בקלות לומר שלאור הרושם הקליני שלך אין הוא זוקק כל בירור כי אתה מתרשם שזו מחלה ויראלית שתחלוף עם הזמן. לעומת זאת, שווה בנפשך בית חולים שמאפשר למתמחיו מציאות בה כל כאב בטן, או תינוק עם מחלת חום, שנראים בעיני המתמחה כדבר קל שאינו זוקק בירור ניתנים לשחרור בלי תיעוד בתיק, לא מדדים, לא בדיקה גופנית או רושם קליני של הרופא בתיק (שכן זה איסור כתיבה בשבת), בלא לקיחה של מדדי דלקת (איסור חובל, נטילת נשמה; איסור כתיבה – בסימון על הדפים), בלי לבדוק אוזניים (איסור הדלקת אור – הבערה, נולד או בונה) וכו' וכו', הרי ברור שדבר זה ייצור אנדרלמוסיה, וודאי יוביל לפקוח נפש של מאן דהוא, ללא ספק".

כלומר, וכפי שמשתקף מההערכה בהמשך דבריו, מוסד איננו יכול להתקיים עם "יעיגולי פינות" כאלה ללא סיכון נפשות של ממש בזמן מן הזמנים, במוקדם או במאוחר.

בגיליון קיג-קיד של "אסיא", הובאו תגובות כמה רבנים למאמר זה. הרב אביגדור נבנצל שליט"א כתב שבאופן כללי הוא מסכים לדברים [ועיין להלן לגבי השימוש בנכרים]. אמנם הרב יצחק זילברשטיין שליט"א כתב למחבר המאמר, שהוא אינו מסכים להתיר ליהודי "לכתוב בשופי בחדר מיון חוות דעת כדי לשחרר אדם לביתו". הוא כותב שלא מצינו ראייה להנחה שכשמדובר במערכת ציבורית אם לא נבצע את הרישום על פי הפרוטוקול הטיפולי והתיעודי הדבר ייצור אנדרלמוסיה שתוביל בודאי לפיקוח נפש. לאחר שהוא דוחה כמה ראיות שהביא המחבר לדבריו הוא מסכם: "אבל אין נדונים אלו דומים לשאלה שלפנינו שאין סכנה מוחשית לאדם בריא שהתגלגל לחדר מיון. לא מצינו שניתן לחלל שבת על אדם בריא".

אעיר, שמדברים רבים ששמעתי מפי רבינו הגר"א וייס שליט"א במשך השנים, התברר לי שגישתו לענין שונה מזו של הרב זילברשטיין, והוא רואה חשיבות גדולה בהתנהלות על פי הפרוטוקולים הטיפוליים והתיעודיים של בית החולים, שנבנו מתוך שיקול בלעדי של יעילות

הטיפול ואיכותו, ומניעת סיכון למטופלים. כל חריגה מפרוטוקול הטיפול היא עצמה סכנה כללית בתוך מערכת של בית חולים. ובפרט בחדרי המיון שהם מקומות עמוסים ומלאים בפרטים ופרטי פרטים, וללא הקפדה יתירה על התנהלות על פי כל הכללים, אכן ישנו חשש אמיתי לסיכון של חיי המטופלים במוקדם או במאוחר.

כל זאת במידה שאין בנמצא אינם יהודים לבצע את הפעולות הללו. ומה לגבי האפשרות להשתמש לצורך כל הפעולות הללו בנכרי? לגבי זה הוא כותב מחבר המאמר שני שיקולים כטעם לכך שאין לעשות כן. השיקול הראשון: "עבודה עם כתבנים מסרבלת את העבודה כתקנה וגוזלת זמן יקר. על כן, ניהוג כזה טומן בחובו סכנה ממשית של היעדר אפשרות נאותה להתפנות לחולים פוטנציאליים שיש בהם ספק סכנה".

בעוד ויש טעם בטענה זו כשמדובר על רופא שצריך למשל להפעיל מכשיר פלוני ויצטרך בכל פעם לקרוא לנכרי, טענה זו אינה שייכת כסיבה לשלול את ביצוע הפעולות האלה על ידי רופא שאינו יהודי. וגם כאמור, כשמדובר על שלב הרישום ההתחלתי, וכן מבחינה מסויימת גם בכתיבת מכתבי שחרור, וכאשר הדבר נעשה בצורה ממוסדת וקבועה, אין הכרח שהדבר אמור לגרום לסרבול ועיכוב של עבודת המיון.

בשיקולו השני, הוא מביא את דברי הרמ"א שציינו לעיל, שיש לעשות בפיקוח נפש לכתחילה על ידי נכרי, וכותב שחלקו עליו הרבה אחרונים, ומציין לט"ז, למשנה ברורה, ערוך השלחן ועוד.

הנה הט"ז (ס"ק ה') והערוך השלחן (סעיף ז') אכן חלק על הרמ"א, אבל מזה שנים שאני מסתפק האם הטעמים שנקט הט"ז – ומבוססים על דברי הראשונים הסוברים כדעה שכמותה הכריע השו"ע – שייכים גם כשמדובר במערכת קבועה ומאורגנת שיש בה נכרים שעובדים בכל ימות השבוע באופן קבוע, ואין מקום לחוש שיחשבו שהטעם שמתמשים בנכרים הוא משום שהשבת אינה נדחית מפני פיקוח נפש, וגם אין מקום לחשש שמא הנכרים יתעצלו יותר מן הישראלים, שהרי בחול אנו סומכים עליהם כרופאים בכל דבר וענין, ואיך דווקא בשבת נחשוש?

ומה שצ"ל למשנה ברורה, הנה נכון שהמשנה ברורה הביא את דברי הט"ז החולק על הרמ"א, אך מסתבר שדעתו להלכה היא כדעת הרמ"א, עיין שם בסעיף קטן ל"ה, שם מוסיף המשני"ב על דברי הרמ"א, וכותב שמה שכתב הרמ"א לעשות ע"י נכרי זה אם אין בדבר איחור, זה לאו דווקא, וגם אם אין יידיש איחור אבל כזה שלא יסכן את החולה, גם כן יש להתמין ולעשות על ידי נכרי, ומדבריו שם נראה שמקבל את דברי הרמ"א להלכה.

וכן משמע גם מדברי המשנה ברורה בתחילת סימן ש"ל, עיין שם במה שכתב על ענין העשיה בשינוי ליולדת, וצ"ל לדברים שנתבארו בסימן שכח.

בית מדרש גבוה
להלכה ורפואה
BEIT MEDRASH GOVOHA FOR
MEDICAL HALACHA
ע"ש משפחת פולד הי"ו

פרשת קרח (חול"ל) תשפ"ג

הרב יוסי שפרונג . ראש בית המדרש

וכאמור בפרט בדברים שאינם הטיפול הישיר בחולה, בזה דעת כמה מגדולי הפוסקים שבכל מקרה לכתחילה צריך לעשות על ידי נכרי.

על כל פנים, גם הרב נבנצל שהסכים לעיקר טענת מחבר המאמר, מסתייג מדבריו בנוגע להסתיעות בנכרים וכותב לו: באופן כללי אני מסכים לכל הנאמר, אבל בנוגע לשימוש על ידי נכרים, דעת אדמו"ר זצלה"ה [=א"ה, הכוונה למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל] היתה שיש להשתמש בהם במדת האפשר".

אחר כך מעיר הרב נבנצל שיש לקחת בחשבון שיקול של סיכון בטחוני בהסתמכות על אנשי צוות נכרים.